

sau sondajele trebuiau să urmeze textul lui Bonfinius după care biserica catolică era în centrul oraşului, în piaţa principală spre ea convergind străzile principale. Regretăm că după aceste cercetări nu s-a putut determina perimetrul oraşului şi deci nu s-au găsit urmele palisadei. Nu ştim dacă autorii au încercat să fixeze, să găsească locul în care Ştefan cel Mare — după mărturia proprie — a înmormântat pe cei 7000 de ostaşi maghiari, căzuţi în lupta din 14—15 decembrie 1467.

Apreciem ca deosebit de interesante şi edificatoare pentru evoluţia aşezării materialele descoperite, în special cele datate ca fiind din prima jumătate a secolului al XIV-lea, ca şi monedele dintre anii 1346—1371.

Potrivit izvoarelor păstrate sîntem de părere că zona centrală a oraşului, anterioară anului 1467, a fost în jurul bisericii catolice, iar cea din jurul Bisericii Albe este posterioară, probabil reconstruită după înfrîngerea lui Matei Corvinul.

Foarte documentat şi completat cu numeroase date inedite este cap. *Ocupaţiile locuitorilor* din Baia în perioada cuprinsă de cercetările amintite. Capitolul este fericit completat şi cu izvoarele documentare pe lângă cele arheologice.

Nu s-a putut însă demonstra că Baia a fost un centru minier deoarece aici nu sînt concentrări metalifere. Descrierea tehnică, detaliată a tuturor obiectelor de uz curent, a uneltelor, armamentului, harnaşamentului etc. ne fac să înţelegem măiestria meseriaşilor, care lucrau la Baia şi bogăţia locuitorilor în comparaţie cu cea a ţăranilor.

Un capitol special s-a consacrat prelucrării aramelor, obiectelor luate din acest metal ca : balanţe, unelte meşteşugăreşti, de uz casnic, obiecte de podoabă, de cult etc. care de asemenea aruncă o lumină asupra vieţii şi în special asupra nivelului de trai. Un spaţiu extins s-a acordat studiului ceramicii de toate formele şi tipurile, de import sau locală, candelor şi obiectelor de sticlă. Extrem de interesantă, fiindcă aruncă o lumină edificatoare asupra schimbului şi a vieţii economice a fost circulaţia monetară de la Baia, în care au fost folosite monede interne, începînd cu cele de la Petru I şi pînă la Ştefan Vodă cel Tânăr, ca şi cele externe, care arată relaţiile comerciale ale locuitorilor din Baia.

În concluzie cercetările arheologice de la Baia dintre anii 1967—1976 demonstrează clar că „Baia nu mai poate fi definită ca un simplu centru de schimb şi, de la o vreme loc de popas şi punct vamal pe drumul care lega Suceava de Bistriţa, ci o aşezare urbană în cadrul căreia se desfăşura o activitate economică complexă, a cărei importanţă nu mai poate fi neglijată” (p. 155). Cercetările publicate de cei trei autori au contribuit astfel categoric la îmbogăţirea cunoştinţelor despre evoluţia aşezării urbane de la Baia în evul mediu. Sugerăm ca următoarele cercetări să urmărească în special elucidarea originii, perioadei întemeierii şi a rolului oraşului Baia în special în perioada întemeierii statului românesc de la est de Carpaţi.

N. Grigoraş

VALENTIN AL. GEORGESCU—PETRE STRIHAN, *Judecata domnească în Ţara Românească şi Moldova* (1611—1831), Partea I — *Organizarea judecătorească*. Vol. I. (1611—1740), Editura Academiei—Bucureşti, 1979, 218 p.

Întrebarea pe care şi-o poate pune fiecare lector al acestei lucrări este de ce autorii au tratat materia începînd cu anul 1611 şi nu de la întemeierea celor două state româneşti : Moldova şi Ţara Românească ? Explicaţia autorilor nu este convingătoare. Asemenea tratări sînt neobişnuite mai ales pentru lucrările de sinteză.

În Cap. I intitulat *Domnul* (p. 15—66) se tratează : *Criza domniei de la sfîrşitul secolului al XVI-lea. Instaurarea aşa-zimutului regim nobiliar. Consecinţele asupra puterii juridice a domnului*, trecîndu-se apoi la *Condiţiile de exercitare a puterii judecătoreşti a domnului*. Capitolul a fost completat cu următoarele paragrafe tratate pentru prima oară în istoria dreptului românesc : *Justiţia feudală ca instrument al exploataării de clasă ; contopirea actului administrativ cu cel jurisdicţional ; originea teocratică ; caracterul harismatic ; caracterul teocratic şi problema autonomiei ; contractul feudal ca sursă secundară a puterii judecătoreşti a domnului ; limitele în timp ale puterii judecătoreşti a domnului*. Pentru a avea o imagine completă a puterii judecătoreşti a domnului, capitolul a fost completat cu expuneri privitoare la *limitele puterii domneşti, care au fost obiceiul şi pravilele, apoi Confirmarea şi cenzura obiceiurilor. Domnul ca judecător*

su prem și sursă unică a justiției, limitele puterii judecătorești a domnului decurgând din suzeranitatea otomană, Autonomia judiciară și litigiile supușilor otomani, Domnul ca judecător unic și autonomiile locale și Imunitățile de stare socială.

Autorul capitolului, prof. Valentin Georgescu a demonstrat că judecata domnească a alcătuit „un ansamblu bine structurat”, subliniind ce au judecat domnii, competența după persoană, materie și loc. Dacă s-ar fi tratat și perioada anterioară anului 1611, adică începând cu întemeierea statelor, din lectura acestei părți se putea înțelege comparativ evoluția și deosebirea dintre vechiul regim și cel nou, dacă i se poate spune astfel — adică cel „nobilitar”. În general, capitolul I cuprinde o sinteză documentară a funcției judecătorești a domnului în secolul al XVII-lea și din prima jumătate a celui următor, până la reforma lui Constantin Mavrocordat, demonstrând clar că judecata domnească, în materie civilă, nu a dat naștere la conflicte, pentru că s-a făcut înaintea consiliului domnesc, ai cărui membri au fost cointeresați în administrarea justiției. Potrivit părerii autorului, după anul 1611 asistăm la o reînnoire a justiției în viața de stat, care însă nu știm în ce a constat, netratându-se perioada anterioară. În perioada de după 1611, domnul a avut rolul hotărârilor sub toate aspectele. O calitate excepțională a capitolului este că autorul a sesizat și tratat sistematic structurile juridice și mecanismele tehnice ale dreptului, reușind să facă înțeles rolul extrem de important pe care l-a deținut dreptul într-o anumită perioadă a societății feudale.

Se înțelege deci că între anii 1611 și 1740 nu a existat o unitate perfectă de organizare judiciară în Țara Românească și Moldova și de aceea autorii au scos în evidență particularitățile fiecărui stat în materie de administrare a justiției. De o atenție deosebită s-au bucurat atribuțiile judecătorești ale *Băniei Otteniei*, limitată la cele cinci județe, până la reforma lui Constantin Mavrocordat. Abordarea e total nouă, bazată numai pe izvoare, fiindcă asupra atribuțiilor judecătorești ale Băniei nu s-au publicat nici un fel de lucrări.

S-au tratat însă destul de neexemplificabil atribuțiile judecătorești ale Adunării stărilor, evident că din cauza lipsei de material documentar și pentru că acestei instituții nu i s-a atribuit un asemenea rol nici prin obicei sau prăvile, ci doar numai unele cu caracter politic (vezi p. 101 — 102).

De atenție cuvenită s-a bucurat a doua instituție de bază, după domnie, a statelor feudale românești — Moldova și Țara Românească, și anume aceea a Sfatului domnesc, ca structură și competență, dar în tratarea acestui capitol nu se aduce aproape nici o noutate, mai ales în partea care se referă la alcătuirea și atribuțiile sfatului domnesc, acestea fiind discutate destul de pe larg într-un număr de lucrări mai vechi dar și mai noi, care nu au fost depășite cu nimic ca interpretare și informare. Dealtfel și spațiul acordat acestui capitol, dacă ne gândim la rolul și importanța instituției, este foarte redus. Aceeași apreciere s-ar putea face și despre cap. al V-lea, intitulat : *Alți mari dregători cu atribuții judecătorești proprii* (p. 114 — 148). Ne întrebăm de ce *alți dregători* și nu dregătorii, pentru că oricine se poate întreba care sînt ceilalți ?

Un capitol interesant ca atribuții, tratare și competență este acela al Locotenenței, domnești, denumită de autor (Petru Strihan) și Regentă (?) (p. 152 — 172).

Un capitol original ca tratare și interpretare este cel intitulat : *Condițiile externe ale judecării domnești* (173 — 180), care cuprinde paragrafele : *Localitatea în care se desfășura judecata domnească ; Locul și sala unde se desfășurau dezbaterile și Publicitatea dezbaterilor* (). Ultimul capitol, de asemenea original ca tratare este : *Exercitarea atribuțiilor judiciare ale domniei sub ocupațiile militare streine* (p. 182 — 199), care însă au fost puține și de scurtă durată.

Lucrarea cuprinde o bibliografie completă asupra problemei și un rezumat în limba franceză.

Față de puținele rezerve semnalate putem totuși trage concluzia că lucrarea prezentată reprezintă o cercetare științifică valoroasă și unică în literatura de specialitate, bazată în bună parte pe izvoare de mină întâi. Din această sinteză pe lângă specialiștii în istoria dreptului și orice om de cultură poate înțelege și reține evoluția comparativă a instanțelor judiciare din Moldova și Țara Românească cu atribuțiile lor ca și limitele lor de manifestare în perioada de accentuare a suzeranității otomane, prevăzute în obiceiul pământului și în prăvile. Lucrarea reprezintă o realizare erudită, de înalt nivel științific și — cum s-a scris — „constituie un util instrument de lucru pentru istorici și cercetătorii în istoria dreptului ca și a instituțiilor din trecutul statelor noastre feudale”.

N. Grigoraș